

بررسی موانع حضور شرکتهای تعاونی در بورس و ارائه راهکارهای عملی در جهت رفع آن

دکتر منوچهر جفره
استادیار دانشکده مدیریت دانشگاه
آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی
حسینعلی محمودی
کارشناس ارشد مدیریت دولتی

با ابلاغ سیاستهای اصل ۴۴ قانون اساسی و افزایش سهم بخش تعاون در اقتصاد ملی و چشم انداز توسعه سال ۱۴۰۴ دولت موظف گردید حمایت‌های لازم از این بخش مهم را در اولویت کاری خود قرار داده تا شرکتهای تعاونی با پشتیبانی دولت به اهداف مقرر در برنامه توسعه برسند. موضوع حضور تعاونیهای سهامی عام در بورس اوراق بهادار از جمله برنامه‌هایی بوده که وزارت تعاون در طی سالهای گذشته آن را دنبال نموده ولی تاکنون موفق به رفع موانع این حضور نشده است.

هدف این تحقیق بررسی موانع حضور تعاونیهای سهامی عام که امکان خرید و فروش سهام آنها به نسبت سایر تعاونیها آسانتر است بوده که ضمن بررسی مزایای حضور این شرکتهای در بازار بورس و افزایش سهم این بخش در اقتصاد ملی بدنبال ارائه راهکار برای حضور تعاونیها در بورس می باشد.

واژگان کلیدی: تعاون، شرکت تعاونی، بورس اوراق بهادار

برای انجام این تحقیق ضمن بهره گیری از نظرات صاحب‌نظران این بخش ۱۰ فرضیه و پرسش تهیه و مدل عملیاتی تحقیق تدوین گردید. سپس جامعه آماری هدف از میان کارشناسان و مدیران بخش امور تعاونیهای وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و بورس اوراق بهادار تهران برگزیده و حجم نمونه تعیین و براساس آن پرسشنامه تهیه و در اختیار آنها گذارده شد. سپس با بهره گیری از آمار توصیفی و استنباطی، تجزیه و تحلیل داده ها انجام و مشخص شد که ساختار شرکتهای تعاونی و ایرادهای قانونی موجود و ماهیت این گونه از شرکتها به‌عنوان اصلی ترین موانع حضور این شرکتها در بورس می باشد. و بر همین اساس پیشنهادهای از جمله لزوم تغییر برخی از قوانین و مقررات بخش تعاون، بهره گیری از مدیران کارآمد، اصلاح سیستمهای نرم افزاری، بهره گیری از نظرات کارشناسان بورس و تعاون، ایجاد تغییراتی در اعمال رای و خرید و فروش سهام این شرکتها، ایجاد شفافیت مالی براساس استانداردهای حسابداری و در پایان ایجاد بورس اختصاصی تعاون را به‌عنوان راهکارهای حاصل از تحقیق ارائه شده است.

مقدمه:

در اقتصاد کلان انجام هر گونه اصلاحاتی در زمینه ساختارها و مسائل کنونی اقتصادی کشور، می بایست با منطقی کردن و تصحیح شرایط و تعیین قلمرو فعالیت های سه بخش نهادی یعنی بخش های دولتی، تعاونی و خصوصی و ایمن سازی عملکردی آنها آغاز گردد. در مقایسه با بخش دولتی که در آن شیوه سازماندهی سلسله مراتبی و مبتنی بر روابط از بالا به پایین است، شیوه اداره تعاونی ها، دموکراتیک و مشارکتی است و در مقایسه با بخش خصوصی که انگیزه فعالیت آن اساساً سود و توسعه بنگاه است در تعاونی ها، انگیزه اصلی فعالیت، تأمین نیاز مشترک با تکیه بر مشارکت و همکاری داوطلبانه اعضاست.

وجه تمایز تعاونی ها نسبت به سایر سازمانهای تجاری در حساسیت اعضای آنها برای مشارکت در فعالیت مورد نظر تعاونی است. در تعاونی ها یک گروه همسو به دنبال افزایش درآمد و سود می باشند و این فعالیت گروهی می تواند باعث پیشرفت چشم گیر تعاونی در زمینه فعالیت خود گردد. از طرف دیگر چون سود تعاونی عاید تمامی اعضا می گردد، کنترل ویژه اعضا بر فعالیت های تعاونی امکان سوء استفاده و تخلف این تعاونیها را کاهش داده و باعث می گردد که سود تعاونی بصورت عادلانه میان اعضا تقسیم شود و در نتیجه موجب می شود، اعضا مشارکت کامل در تولید و فعالیت مورد نظر تعاونی داشته باشند و در این حالت افزایش درآمد و رفاه دور از ذهن نخواهد بود.

شفاف نبودن اصول و مبانی اولیه اقتصادی در قوانین موجود و گستردگی دولت و نهادهای شبه انحصاری مرتبط با بخش عمومی که برخی عرصه را بر بخش های تعاونی و خصوصی تنگ کرده اند از یک سو و ساختار اقتصادی وابسته به نفت و درآمدهای آن از سوی دیگر در تقابل با تقاضای جمعیتی - معیشتی و ترکیب سنی آن، ایران را با چهار مشکل اساسی روبه رو ساخته است که در آینده نیز بر شدت آنها افزوده خواهد شد. برای پیشگیری از مسائل پیش رو لازم است

که از هم اکنون برای پاسخگویی به این چهار ضرورت وابسته به هم، تدابیر مناسب اصلاحی و ساختاری در نظر گرفته شود. این چهار مسئله اصلی عبارتند از:

- ۱- نیاز به انباشت سرمایه و انجام سرمایه گذاری گسترده در تمام بخش های اقتصادی
 - ۲- ایجاد اشتغال مولد و پایدار با روند رو به تزاید، برای جلوگیری از بروز بحران بیکاری وسیع و تحکیم پایه های امنیت مادی در جامعه و استقرار عدالت اجتماعی
 - ۳- تولید و عرضه کالاها و خدمات مورد نیاز جمعیت در بازارهای داخلی و مقابله ریشه ای با پدیده تورم در کل اقتصاد و بخش های آن
 - ۴- افزایش پیوسته کالاها و خدمات قابل عرضی و رقابت پذیر در بازارهای جهانی با هدف رشد صادرات غیر نفتی به موازات کاهش درآمد زایی بخش نفت و سرانجام قطع صادرات آن در کمتر از دو دهه آینده.
- در مراحل رشد و توسعه یافتگی هر کشور کاهش فقر، افزایش تعادل درآمدی و رفاه جامعه و همچنین کاهش نرخ بیکاری از شاخصهای مهمی می باشد که بهبود آنها نشانه موفقیت بیشتر در اجرای برنامه های توسعه می باشد. شرکت های تعاونی یکی از مهمترین تشکل های غیر دولتی هستند که موفقیت و مزیت آنها در برنامه های کاهش فقر به واسطه خودیاری اعضا و امکانات ویژه و مزیت های خاص این تشکل ها در کاهش فقر تحقق می یابد. بنابراین تعاونی ها با مشارکت اعضای خود می توانند یاری رسان دولت در امور کاهش فقر، ایجاد خود اشتغالی و افزایش اشتغال زایی در جوامع باشند.

بیان مسأله:

پس از ابلاغ سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، مدل جدیدی از تعاونی ها در چارچوب اقتصاد ملی تعریف شد که آن هم تعاونی های سهام عدالت و تعاونی های فراگیر ملی است تا امکان ورود و حضور آنها در بورس فراهم شود. این شرکتها در عین حال که شرکت سهامی عام است اما قالب تعاونی دارد و امکان بهره برداری از سرمایه های خرد مردم

و متشکل کردن آنها در قالب تعاونی ها وجود دارد. آنچه که چشم انداز حضور تعاونی ها در اقتصاد ملی است که در سیاست های کلی هم بوده این است که باید ظرف مدت ۱۰ سال تلاش هایی به منظور فراهم کردن زمینه مناسب برای شکل گیری تعاونی ها برای رسیدن به سهم ۲۵ درصدی آنها در اقتصاد ملی شکل بگیرد. به نظر می رسد مجموعه اقداماتی که انجام شده برای سهام تعاونی های سهام عدالت و تعاونی های فراگیر ملی و بستر سازی تقویت تعاونی های سنتی فرصت های خوبی فراهم شده است. یک نگرانی برای تشکیل تعاونی ها از قبل وجود داشت که در چارچوب اقتصاد سرمایه داری علی القاعده انگیزه خیلی برای تشکیل تعاونی ها وجود نداشت. اما امروز در دنیا به خصوص در کشور هایی که همبستگی ملی بالا است و تلاش بر استفاده از سرمایه های خرد برای توانمند سازی اقتصاد ملی شان اهمیت دارد تعاونی ها نقش آفرینی های فوق العاده جدی دارند.

بخش تعاون که دراصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به عنوان مکمل دوبخش دولتی و خصوصی شناخته شده در صورت عزم ملی برای باور فرهنگ تعاون می تواند در چرخه اقتصاد کشور اهداف زیبرا دنبال نماید:

- ۱- ایجاد وتامین شرایط وامکانات کاربری همه به منظور نیل به اشتغال کامل
- ۲- پیشگیری از تداول ثروت در دست افراد و گروههای خاص برای تحقق عدالت اجتماعی
- ۳- پیشگیری از انحصار، احتکار، تورم و اضرار به غیر
- ۴- توسعه وتعمیم فرهنگ مشارکت وتعاون در بین آحاد مردم
- ۵- جلوگیری از کارفرمای مطلق شدن دولت.
- ۶- قرار گرفتن مدیریت و سرمایه و منافع حاصله در اختیار نیروی کار و تشویق و بهره برداری مستقیم از حاصل کار
- ۷- قراردادن وسایل کار در اختیار افراد قادر به کارولی فاقد سرمایه و وسایل کار

ره آورد اقتصاد تعاونی:

- ۱- تحقق عدالت اجتماعی با فراهم آوردن

زمینه های رشد و توسعه بخش تعاونی همراه با عزم واراده ملی.

- ۲- جمع آوری سرمایه های کوچک مردم برای تبدیل به سرمایه های بزرگتر به شکل تعاونی و امکان با بی فعالیت مشترک
- ۳- مبارزه با گرانی و توزیع نامناسب که در تعاونیهای توزیعی به شکل خرید انبوه و ارزانتر کالا و فروش به اعضا با قیمت تامین کننده هزینه ها امکان پذیر است.
- ۴- کاهش هزینه های تولید با همیاری و همکاری صمیمانه اعضا، صرفه جویی و بهره برداری درست از امکانات و منابع در تعاونیهای تولیدی
- ۵- ایجاد اشتغال در زمینه های متعدد با سرمایه های متناسب با نوع تولید و یا خدمات و در نتیجه کاهش نرخ بالای بیکاری در جامعه
- ۶- رقابت سازنده با بخش خصوصی در جهت تامین منافع مصرف کنندگان و مصالح عمومی برای جلوگیری از تورم بیشتر و اصلاح ساختار اقتصادی.

وزارت تعاون بیش از دو سال است که هر چند ماه یک بار پرونده ورود تعاونی ها به بورس را به جریان می اندازد در حالی که ماهیت این شرکتها از نظر اساسنامه و منافع اعضا دارای تفاوت های فاحش با شرکت های بورسی است. به این ترتیب با توجه به این که شرکت های تعاونی سهامی عام دارای ریسک های خاص خود هستند چنانچه قرار است وارد بازار سرمایه شوند بهتر است با توجه به پیچیدگی ساختار بورس، در بازاری جداگانه یا منحصر در تابلوی معاملاتی خاصی وارد مثل بورس تعاونی ها شوند.

اما در خصوص محاسن بورسی شدن تعاونی ها هم می توان گفت از آنجا که شاکله اصلی بورس بر مبنای نقد شوندگی شرکت های بنا شده شاید قیمت گذاری و خرید و فروش سهام شرکت های تعاونی و افزایش نقدشوندگی آنها اثرات مثبتی به همراه داشته باشد هر چند که در شرایط کنونی حضور آنها در بازار متشکله غیربورسی بسیار محسوس تر است.

از دیگر مزیت های شرکت های تعاونی سهامی عام هم تعیین سقف تملک سهام برای شخصیت های حقیقی و حقوقی است که ضمن جلوگیری از مصادره دارایی های یک شرکت به نفع فرد یا گروهی خاص موجبات مشارکت جمعی اقشار مختلف جامعه را سبب می شود. بر اساس قوانین موجود در شرکت های تعاونی سهامی عام، سهامداران خرد یا کلان به لحاظ دخالت در مدیریت و مصوبات مجمع دارای حق رای یکسانی هستند و این در حالی است که در شرکت های سهامی عام بورسی، حق رای بر مبنای اکثریت نسبی مالکیت تعداد سهام افراد شکل می گیرد. با همه این اوصاف از آنجایی که امکان خرید و فروش سهام عدالت از طریق شرکت های تعاونی سهام عدالت میسر است و این شرکتها هم هنوز شکل واقعی به خود نگرفته اند و البته گزارش های مالی تعدادی از این شرکتها تهیه نشده، به نظر می رسد ورود تعاونی ها به بورس جای تامل دارد. از سوی دیگر شکل گیری مدیریت حرفه ای در این شرکتها نیازمند صرف مدت زمان زیادی بوده و همه سهامداران این شرکتها دارای اطلاعات کاملی در مورد ارزش برگه سهام، مزایا و معایب آن در بورس نیستند بنابراین

باید تا شکل گیری آرام این شرکتها در بازار کمی صبر کرد. نکته دیگر این که در تعاونی ها (برخلاف شرکت های بورسی)، تعداد سهام در میزان حق رای سهامداران شرکت اهمیتی نداشته و شاید بتوان گفت دموکراسی حاکم در این شرکتها موجب برخورداری حق رای برای اقلیت سهامداران خواهد بود. اما این امر شاید در نهایت تمایل سهامداران را به تعاونی ها کاهش دهد چون فعالان بازار معتقدند به لحاظ ماهیت بازار سرمایه و میزان ریسک پذیری افراد به جهت انتفاع از این بازار، باید بازدهی متفاوتی نصیب سرمایه گذاران شود به همین علت یکسان بودن حق رای و حاکمیت نداشتن سرمایه گذار در روند مدیریت شرکتها، باعث می شود سرمایه گذاران چندان رغبتی برای حضور در روند معاملات تعاونی ها نداشته باشند.

با توجه به موارد مطرح شده در بالا این تحقیق به موضوع بررسی حضور شرکت های تعاونی در بازار بورس خواهد پرداخت و به این سوال اساسی جواب خواهد داد که:

مزایا و معایب حضور شرکت های تعاونی در بورس تهران چیست و راهکارهای عملی جهت حضور این شرکت ها در بورس چه می باشد؟

شرکت های تعاونی:

به موجب ماده اول قانون شرکت های تعاونی مصوب ۱۳۳۴ شرکت تعاونی شرکتی است که برای مدت نامحدود به منظور رفع احتیاجات مشترک اعضای و بهبود وضع مالی و اجتماعی آنها تشکیل می شود، اعضا شرکت های تعاونی را کسانی که در اموری شرکت تعاونی برای آن ثبت شده، فعالیت دارند تشکیل می دهند. سرمایه شرکت های مذکور به صورت سهام است و تماماً باید پرداخت شود.

بورس: یکی از ارکان اصلی برای رشد و ترقی یک کشور اجرای درست شیوه های سرمایه گذاری در آن کشور است. به طور کلی سازمان بورس اوراق بهادار به عنوان مرکز جذب سرمایه های داخلی و خارجی به شمار می رود. در واقع مهمترین نقش بورس در تجارت نیز همین جذب سرمایه گذاری داخلی و خارجی است. بنابراین بورس محلی است که در آن سهام شرکتها بر حسب میزان عرضه و تقاضا روزانه قیمت گذاری می شوند و سهامداران می توانند سهام در دسترس خود را به قیمت روز به فروش برسانند و خریداران نیز سهام شرکت مورد نظرشان را به قیمت روز خریداری نمایند. قیمت سهام شرکتها هر روز در نوسان است ولی ممکن است به دلیل نبود عرضه یا تقاضا قیمت سهمی در روز معین نوسان قیمتی نداشته و ثابت بماند. به طور خلاصه تغییرات قیمت سهام کلیه شرکت های بورسی بر اساس میزان عرضه و تقاضا تعیین می شوند. ماهیت شرکت هایی که در بورس پذیرفته شده اند به صورت سهامی عام است یعنی سهام اینگونه شرکتها قابل عرضه به همه مردم می باشد.

کارکردهای اساسی بورس مدیریت انتقال ریسک و توزیع آن، شفافیت اطلاعات، کشف قیمت، ایجاد بازار رقابتی و همچنین یکی از کارکردهای مهم آن جمع آوری سرمایه ها و پس اندازهای کوچک برای تامین سرمایه مورد نیاز فعالیتهای اقتصادی است

شرایط عمومی پذیرش در بورس:

در ابتدا شرکت‌های غیر بورسی باید دارای شرایط عمومی پذیرش در بورس اوراق بهادار باشند به این معنی که اساسنامه شرکت باید طوری تنظیم شده باشد که حقوق سهام‌داران جزء در آن محفوظ باشد. شرکت‌ها باید دارای نظام حسابداری مطلوب باشند و در مورد شرکت‌های تولیدی، سیستم حسابداری صنعتی استقرار داشته باشد. به علاوه دفاتر و حساب‌های شرکت باید براساس استانداردهای حسابداری مصوب در کشور نگهداری شود. همچنین شرکت متقاضی باید گزارش‌های مالی حسابرسی شده را ارائه کند و این گونه گزارش‌ها باید توسط موسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی و معتمد بورس تهیه شده باشد. شرکتی که می‌خواهد وارد بورس شود باید تابعیت ایرانی داشته باشد. از شخصیت حقوقی سهامی عام برخوردار باشد و حداقل یک سال از فعالیت شرکت بعد از تاریخ بهره‌برداری گذشته باشد حداقل میزان سرمایه شرکت برای ورود به تابلوی فرعی بورس اوراق بهادار ۱۰ میلیارد ریال پرداخت شده است. قابل توجه این که نباید بیش از ۹۰ درصد سهام شرکت در دست کمتر از ۱۰ سهام‌دار باشد و شش ماه پس از تاریخ درج حداقل ۲۰۰ سهام‌دار داشته باشد. همچنین درصد مالکیت دولت، وزارتخانه‌ها و موسسات دولتی و شرکت‌های دولتی از شرکت‌های متقاضی ورود به تابلوی فرعی حداکثر ۷۰ درصد و برای ورود شرکت‌ها به تالار اصلی حداکثر ۴۹ درصد است. گفتنی است، شرکت‌ها برای ورود به تابلوی فرعی بورس اوراق بهادار باید در آخرین سال مالی خود سود کسب کرده باشند که این موضوع برای ورود به تالار اصلی به دو سال متوالی سود افزایش می‌یابد.

درهای بسته بورس به روی تعاونی‌ها:

جریان ورود شرکت‌های تعاونی به بورس مدت‌هاست که به گره کوری تبدیل شده است. از سوی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی ورود به بورس را منوط به فراهم آوری زمینه از سوی بورس اعلام می‌کند و می‌افزاید سازمان بورس باید نرم‌افزار مورد نظر را اصلاح کند تا ورود تعاونی‌ها به بازار سرمایه امکانپذیر گردد. البته همواره نبودن مسیر ورود به بورس در حالی از سوی متولیان تعاون کشور مطرح می‌شود که شرکت بورس و اوراق بهادار وجود چنین مشکلی را رد کرده است. در مورد ورود بخش تعاون به فعالیت‌های بورسی بحث فنی و اختلاف بین شیوه کار فروش سهام شرکت‌های تعاونی و شرکت‌های سهامی خاص و عام وجود دارد اما می‌توان ورود بخش تعاون به بورس را عملیاتی کرد ولی بورس به دلایلی، فعلاً این زمینه را فراهم نکرده است. از نظر بورس ورود تعاونی‌ها به فعالیت‌های بورسی ایراد قانونی دارد و باید تعاونی‌ها تغییر ماهیت دهند. ولی این حرف منطقی نیست که بخواهیم یک تعاونی را تغییر دهیم، آیا این کار قابل انجام است؟ آیا تعاونی‌ها باید با اجبار تغییر پیدا کنند؟

با وجودی که مدتی است زرمزه‌هایی درباره ورود شرکت‌های تعاونی سهامی عام به بورس شنیده می‌شود اما این در حالی است که ماهیت

این شرکت‌ها به لحاظ اساسنامه و منافع اعضا دارای تفاوت‌های زیادی با شرکت‌های بورسی است که این تفاوت‌ها باید برای ورود به بورس برطرف شود.

شرط ورود به بورس براساس قوانین تجارت سهامی عام بودن شرکت‌ها است اما از آنجا که شرکت‌های تعاونی هنوز در قالب سهامی عام فعالیت نمی‌کنند مشکلاتی برای ورود و فعالیت در بورس کشور دارند. البته براساس اعلام وزارت تعاون این وزارتخانه در پی ایجاد تعاونی‌های سهام عام است و آن را رویکرد جدیدی برای ورود تعاونی‌ها به عرصه کلان اقتصادی و سرمایه‌گذاری‌های بزرگ می‌داند به گونه‌ای که محدودیت‌های گذشته را نیز به همراه ندارند.

هرچند براساس قوانین بورس و تجارت شرکت‌های سهامی عام می‌توانند در بورس پذیرفته شوند اما تعاونی‌ها برای ورود به بورس دارای محدودیت‌های خاص هستند.

علاوه بر این امر محدودیت‌هایی نیز در مالکیت سهام تعاونی‌ها وجود دارد به نحوی که نقل و انتقال سهام باید با تصویب هیات مدیره انجام شود هرچند این امر حضور آنها را در بورس با مشکل مواجه می‌کند.

براساس قانون، تعاونی‌ها بخش مهمی از اقتصاد کشور هستند که در همه شعبات اقتصادی مانند بورس می‌توانند فعالیت کنند و ما نمی‌توانیم بخش مهمی از اقتصاد را از دیگر بخش‌ها جدا نگه داریم.

نکته دومی که در مسائل قانونی محرز است اینکه دولت باید زمینه حضور تعاونی‌های سهامی عام را در بورس فراهم کند به نحوی که سلیقه نمی‌تواند در آن وارد شود.

از طرفی سازمان خصوصی‌سازی و سازمان اوراق بهادار معتقد است که ورود سهام به بورس نباید با محدودیت همراه باشد، شرکت‌های تعاونی سهام عام در قانون اصل (۴۴) محدودیت‌هایی را برای سهامداران خود ایجاد کرده است با این محدودیت‌ها و قانون فعلی بورس، شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی اگر در قالب تعاونی حضور یابند، نمی‌توانند وارد بورس شوند این مشکل سبب شده که ورود به بورس برای این شرکت‌ها متوقف شود.

درباره امکان خرید و فروش سهام عدالت از طریق شرکت‌های تعاونی سهام عدالت در بورس، با توجه به نامشخص بودن گزارش‌های مالی تعدادی از این شرکت‌ها به‌نظر می‌رسد که هنوز ورود این شرکت‌ها به بورس جای تأمل دارد چرا که شکل‌گیری مدیریت حرفه‌ای در این شرکت‌ها نیازمند صرف مدت زمان زیادی بوده و از طرفی همه سهامداران این شرکت‌ها دارای اطلاعات کاملی در مورد ارزش برگه سهام، مزایا و معایب آن در بورس نیستند و بنابراین باید تا شکل‌گیری این شرکت‌ها در بازار کمی صبر کرد.

در عرصه اقتصادی امروز کشور، حضور بخش تعاون در کنار بخش خصوصی غیرقابل انکار است، بنابراین مذاکراتی مبنی بر تشکیل یک بورس جداگانه برای تعاونی‌ها صورت گرفته که در صورت تحقق این امر، بورس تعاونی باید با معیارها و شاخص‌های اقتصاد ملی ایران انطباق داشته باشد و ملزومات آن نیز باید فراهم شود.

در هر صورت با توجه به ساز و کارهای مصوب قانونی مسئولان امر به این نتیجه رسیده‌اند که بخش تعاون به عنوان رکن دوم اقتصاد

کشور باید در بورس دارای جایگاه باشد و سازمان بورس نیز ملزم به ایجاد زیرساخت‌های اجرایی این تدبیر قانونی است.

اهمیت موضوع تحقیق:

اهمیت نقش شرکت‌های تعاونی در توسعه اقتصادی کشور بر اساس برنامه پنج ساله توسعه کشور و رفع موانع قانونی و فراهم شدن بسترهای لازم برای حضور شرکت‌های تعاونی در بازار بورس و تاکید بر آن از طرف مراجع ذیصلاح و مقاومت سازمان بورس در خصوص حضور شرکت‌های تعاونی در بورس و کمبود تحقیق در این زمینه، اهمیت موضوع تحقیق را نشان می‌دهد.

هدف‌های تحقیق:

- ۱- بررسی موانع حضور شرکت‌های تعاونی در بورس
- ۲- بررسی مزایای حضور شرکت‌های تعاونی در بورس
- ۳- ارائه راهکارهای حضور بخش تعاون در بازار بورس و اوراق بهادار

فرضیه‌های تحقیق:

- ۱- ساختار شرکت‌های تعاونی به عنوان مانعی جهت ورود این شرکت‌ها به بورس موثر می‌باشد.
- ۲- عدم شکل‌گیری مدیریت حرفه‌ای در شرکت‌های تعاونی به عنوان مانعی جهت ورود این شرکت‌ها به بورس موثر می‌باشد.
- ۳- دموکراسی حاکم بر برخورداری حق رای یکسان برای سهامداران به عنوان مانعی جهت ورود این شرکت‌ها به بورس موثر می‌باشد.
- ۴- نرم افزار نامناسب بورس به عنوان مانعی جهت ورود این شرکت‌ها به بورس موثر می‌باشد.
- ۵- عدم قابلیت تبدیل تعاونیها به شرکتهای سهامی عام به عنوان مانعی جهت ورود این شرکت‌ها به بورس موثر می‌باشد.
- ۶- مباحث فنی مرتبط با شیوه کار فروش سهام تعاونیها با شرکتهای سهامی خاص و عام به عنوان مانعی جهت ورود این شرکت‌ها به بورس موثر می‌باشد.
- ۷- ایرادهای قانونی و لزوم تغییر ماهیت تعاونیها به عنوان مانعی جهت ورود این شرکت‌ها به بورس موثر می‌باشد.
- ۸- ابهام و ایرادهای وارده به خرید و فروش سهام شرکت‌های تعاونی به عنوان مانعی جهت ورود این شرکت‌ها به بورس موثر می‌باشد.
- ۹- عدم هماهنگی و همکاری مناسب میان وزارت تعاون و سازمان بورس به عنوان مانعی جهت ورود این شرکت‌ها به بورس موثر می‌باشد.
- ۱۰- عدم شفافیت مالی شرکت‌های تعاونی متناسب با استاندارد های مالی بورس به عنوان مانعی جهت ورود این شرکت‌ها به بورس موثر می‌باشد.

مبانی نظری و مدل تحقیق:

با توجه به نارسایی‌های موجود در قانون بخش تعاون و اساسنامه شرکت‌های تعاونی و همچنین بر اساس نظر افراد مجرب و صاحب‌نظر در این زمینه مدل عملیاتی ذیل در چارچوب مفروضات اشاره شده ارائه می‌گردد:

روش تحقیق:

طرح تحقیق در این پژوهش توصیفی (غیر آزمایشی) از نوع پیمایشی می باشد. توصیفی است به این خاطر که تصویری از وضع موجود را ارائه می دهد و پیمایشی از این جهت که با گردآوری اطلاعات از جامعه آماری از طریق پرسشنامه می پردازد و با بهره گیری از روشهای پیمایشی انحراف از عملکرد را نیز اندازه گیری می کند.

$$\alpha = \left(\frac{n}{n-1}\right) \times \left(1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2}\right)$$

این تحقیق بر حسب هدف در گروه تحقیقات کاربردی جای می گیرد. زیرا در این تحقیق به دنبال آن هستیم که موانع ورود شرکت های تعاونی در بورس اوراق بهادار را مورد بررسی قرار دهیم.

جامعه آماری و تعیین حجم نمونه:

جامعه آماری این پژوهش کارشناسان سازمان بورس و اوراق بهادار تهران و کارشناسان امور تعاون وزارت تعاون کار و رفاه اجتماعی بوده است.

برای تعیین اندازه نمونه از فرمول کوکران بشرح ذیل برای اندازه جامعه مشخص استفاده گردید:

$$n = \frac{NZ^2pq}{(N\sum p^2 + Z^2pq)}$$

بر این اساس حجم نمونه برای ۱۸۰ محاسبه گردید.

در این تحقیق روش نمونه گیری به صورت تصادفی ساده می باشد.

ابزار گردآوری اطلاعات:

ابزار جمع آوری اطلاعات در این پژوهش، علاوه بر بهره گیری از اسناد و مدارک موجود در وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، پرسشنامه بوده است.

پرسشنامه مورد استفاده در این پژوهش براساس مراحل زیر طراحی و استاندارد شده است. این پرسشنامه دارای ۳۰ سوال می باشد که جهت موانع ورود شرکت های تعاونی به بورس اوراق بهادار تنظیم گردیده است. در مرحله نخست براساس شاخص های موانع ورود شرکت های تعاونی به بورس به طراحی پرسش ها (شاخص های) پرسشنامه پرداخته و در نتیجه ۴۵ پرسش تنظیم گردید.

در تدوین شاخص های پرسشنامه از پژوهش های انجام گرفته شده در این خصوص استفاده گردید و در اصلاح پرسشنامه نهایی اعمال گردید.

پرسشنامه پس از آماده سازی مقدماتی بین کارشناسان و افراد صاحب نظر توزیع گردید و پس از جمع آوری پرسشنامه ها نظرات اصلاحی این افراد اعمال گردید.

پرسشنامه نهایی پس از اعمال مراحل تدوین پرسشنامه، در نهایت ۱۵ سوال پرسشنامه که ارتباط زیادی با موضوع پژوهش نداشت حذف گردید و پرسشنامه با ۳۰ سوال تنظیم و برای پاسخگویی به افراد گروه نمونه آماده گردید.

اعتباریرونی پرسشنامه (پایایی): هدف منظور از سنجش پایایی وثبات پرسشنامه این است که چنانچه این تحقیق توسط فرد دیگری یا توسط همان محقق در زمان و مکانهای دیگری دوباره انجام شود به نتایجی مشابه با نتایج فعلی دست یابد. برای این منظور پرسشنامه فوق در بین ۳۰ نفر از کارشناسان توزیع گردید و ضریب آلفای کرونباخ به طریق زیر محاسبه می شود (ترندایک، ۲۳۴: ۱۳۶۹):

که در آن:

n = تعداد سوالهای تست

S_i^2 = واریانس سوال i

S_t^2 = واریانس کل تست

جهت محاسبه ضریب α از نرم افزار SPSS استفاده شد که میزان α برای ۳۰ پرسشنامه مقدار ۰/۷۵ بدست آمد و مشخص گردید که پرسشنامه از اعتبار لازم برخوردار است. زیرا مقدار ضریب آلفا بالاتر از حد قابل قبول برای مقاصد کاربردی که ۷۰ درصد است بیشتر می باشد. لذا می توان ادعا کرد که پرسشنامه مورد نظر دارای پایایی قابل قبول است.

یافته های پژوهش:

تجزیه و تحلیل جمعیتی/ بررسی مشخصه های فردی

جدول ۱: توزیع واحدهای آماری بر اساس سن:

۵۰ سال به بالا		۴۱ تا ۵۰ سال		۳۱ تا ۴۰ سال		۲۰ تا ۳۰ سال	
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
۳/۹	۷	۲۹/۴	۵۳	۴۴/۴	۸۰	۲۲/۲	۴۰

جدول ۲: توزیع واحدهای آماری بر اساس جنسیت:

زنان		مردان	
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
۴۴/۴	۸۰	۵۵/۶	۱۰۰

جدول ۳: توزیع واحدهای آماری بر اساس تحصیلات:

دکتر		کارشناسی ارشد		کارشناسی		کاردانی و پایین تر	
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
۵/۶	۱۰	۳۸/۳	۶۹	۴۸/۹	۸۸	۷/۲	۱۳

جدول ۴: جدول افراد گروه نمونه بر اساس سابقه خدمت:

۱۵ سال به بالا		۱۱ تا ۱۵ سال		۶ تا ۱۰ سال		۵ سال و کمتر	
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
۲۶/۷	۴۸	۲۸/۹	۵۲	۲۱/۱	۳۸	۲۳/۳	۴۲

نتایج آزمون فرضیه های تحقیق:

(۱) فرض $H_0: \mu \leq 3$

(۲) فرض $H_1: \mu > 3$

جدول ۵ - نتایج آزمون فرضیه های تحقیق

انحراف از میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	اندازه نمونه	آزمون فرضیه های تحقیق
.۰۵۲۰۹	.۶۹۸۹۱	۳,۶۲۵۰	۱۸۰	فرضیه ۱
.۰۳۹۴۶	.۵۲۹۴۲	۳,۵۰۹۷	۱۸۰	فرضیه ۲
.۰۳۴۴۴	.۴۶۲۰۱	۳,۴۱۳۳	۱۸۰	فرضیه ۳
.۰۶۱۸۴	.۸۲۹۶۲	۳,۴۳۳۳	۱۸۰	فرضیه ۴
.۰۶۵۰۴	.۸۷۲۶۴	۳,۸۷۰۴	۱۸۰	فرضیه ۵
.۰۳۴۱۸	.۴۵۸۶۰	۳,۳۹۰۳	۱۸۰	فرضیه ۶
.۰۴۳۴۴	.۵۸۲۸۱	۳,۵۷۷۸	۱۸۰	فرضیه ۷
.۰۴۱۲۹	.۵۵۳۹۳	۳,۵۴۰۷	۱۸۰	فرضیه ۸
.۰۴۹۴۱	.۶۶۲۸۴	۳,۶۵۵۶	۱۸۰	فرضیه ۹
.۰۴۲۷۰	.۵۷۲۸۹	۳,۵۰۲۸	۱۸۰	فرضیه ۱۰

۶ نشان داده شده است. خلاصه نتایج حاصل از آزمون t استیوونت برای بررسی فرضیه های تحقیق با استفاده از فرض H_0 و H_1 که بصورت زیر است که در جدول

جدول ۶ - نتایج آزمون t مربوط به فرضیه های تحقیق

مقدار آزمون = ۳					
آزمون فرضیه های تحقیق	T	درجه آزادی	سطح معنی داری	اختلاف میانگین	۹۵ درصد فاصله اطمینان
				حد بالا	حد پایین
فرضیه ۱	۱۱,۹۹۸	۱۷۹	۰۰۰۰	۵۲۲۲	۷۲۷۸
فرضیه ۲	۱۲,۹۱۷	۱۷۹	۰۰۰۰	۴۳۱۹	۵۸۷۶
فرضیه ۳	۱۲,۰۰۳	۱۷۹	۰۰۰۰	۳۴۵۴	۴۸۱۳
فرضیه ۴	۷,۰۰۸	۱۷۹	۰۰۰۰	۳۱۱۳	۵۵۵۴
فرضیه ۵	۱۳,۳۸۲	۱۷۹	۰۰۰۰	۸۷۰۳۷	۹۹۸۷
فرضیه ۶	۱۱,۴۱۸	۱۷۹	۰۰۰۰	۳۲۲۸	۴۵۷۷
فرضیه ۷	۱۳,۳۰۱	۱۷۹	۰۰۰۰	۵۷۷۷۸	۶۶۳۵

۶۲۲۲.	۴۵۹۳.	۵۴۰۷۴.	۰۰۰.	۱۷۹	۱۳,۰۹۷	فرضیه ۸
۷۵۳۰.	۵۵۸۱.	۶۵۵۵۶.	۰۰۰.	۱۷۹	۱۳,۲۶۹	فرضیه ۹
۵۸۷۰.	۴۱۸۵.	۵۰۲۷۸.	۰۰۰.	۱۷۹	۱۱,۷۷۴	فرضیه ۱۰

همان گونه که جدول ۶ نشان می دهد برای بررسی فرضیه ها از آزمون t استیوونت برای یک نمونه مستقل استفاده شد و با توجه به نتایج بدست آمده از آزمون t برای فرضیه های ۱ تا ۱۰ مشخص گردید چون مقدار سطح معنی داری آزمون یعنی مقدار ۰,۰۰۰ از مقدار آلفای آزمون یعنی مقدار ۰,۰۵ کوچکتر می باشد در نتیجه کلیه فرضیه های H_۰ رد گردیده و تمامی ادعاهای پژوهش در مورد فرضیه های دهگانه تایید می گردد.

نتایج بررسی فرضیه ها:

- ۱- ساختار شرکت های تعاونی به عنوان مانعی جهت ورود این شرکت ها به بورس موثر می باشد.
- ۲- عدم شکل گیری مدیریت حرفه ای در شرکت های تعاونی به عنوان مانعی جهت ورود این شرکت ها به بورس موثر می باشد.
- ۳- دموکراسی حاکم بر برخورداری حق رای یکسان برای سهامداران به عنوان مانعی جهت ورود این شرکت ها به بورس موثر می باشد.
- ۴- نرم افزار نامناسب بورس به عنوان مانعی جهت ورود این شرکت ها به بورس موثر می باشد.
- ۵- عدم قابلیت تبدیل تعاونیها به شرکتهای سهامی عام به عنوان مانعی جهت ورود این شرکت ها به بورس موثر می باشد.
- ۶- مباحث فنی مرتبط با شیوه کار فروش سهام تعاونیها با شرکت های سهامی خاص و عام به عنوان مانعی جهت ورود این شرکت ها به بورس موثر می باشد.
- ۷- ایرادهای قانونی و لزوم تغییر ماهیت تعاونی ها به عنوان مانعی جهت ورود این شرکت ها به بورس موثر می باشد.
- ۸- ابهام و ایرادهای وارده به خرید و فروش سهام شرکت های تعاونی به عنوان مانعی جهت ورود این شرکت ها به بورس موثر می باشد.
- ۹- عدم هماهنگی و همکاری مناسب میان وزارت تعاون و سازمان بورس به عنوان مانعی جهت ورود این شرکت ها به بورس موثر می باشد.
- ۱۰- عدم شفافیت مالی شرکت های تعاونی متناسب با استانداردهای مالی بورس به عنوان مانعی جهت ورود این شرکت ها به بورس موثر می باشد.

رتبه بندی فرضیه های پژوهش به ترتیب اولویت:

با استفاده از آزمون نا پارامتریک فریدمن جهت رتبه بندی به صورت زیر عمل می کنیم:

جدول ۷ - جدول آمار توصیفی

فرضیه	N	میانگین	انحراف استاندارد	می نیمم	ماکزیمم
یک	۱۸۰	۴,۸۶۱۱	.۷۶۱۶۸	۳,۰۰	۵,۰۰
هفت	۱۸۰	۴,۷۵۴۴	.۹۲۰۲۳	۲,۰۰	۵,۰۰
پنج	۱۸۰	۴,۷۱۶۷	۱,۲۱۸۹۰	۱,۰۰	۵,۰۰
شش	۱۸۰	۴,۵۴۱۱	.۷۹۸۳۱	۲,۰۰	۵,۰۰
ده	۱۸۰	۴,۳۳۳۳	.۸۶۱۸۹	۲,۰۰	۵,۰۰
نه	۱۸۰	۴,۲۱۵۶	.۶۰۶۸۴	۳,۰۰	۵,۰۰
هشت	۱۸۰	۴,۰۴۴۴	.۶۹۴۶۵	۳,۰۰	۵,۰۰
دو	۱۸۰	۳,۹۵۲۲	.۶۹۶۳۶	۲,۰۰	۵,۰۰
سه	۱۸۰	۳,۸۵۷۴	.۸۷۶۳۶	۲,۰۰	۵,۰۰
چهار	۱۸۰	۳,۸۱۳۲	.۷۵۶۳۶	۱,۰۰	۵,۰۰

جدول ۸ - جدول رتبه بندی

فرضیه ها	رتبه میانگین	رتبه
یک	۵,۷۱	۱
هفت	۵,۵۳	۲
پنج	۵,۴۲	۳
شش	۵,۱۴	۴
ده	۵,۰۲	۵
نه	۴,۸۳	۶
هشت	۴,۷۶	۷
دو	۴,۵۲	۸
سه	۴,۳۲	۹
چهار	۴,۱۲	۱۰

جدول ۹ - آمار توصیفی فرضیه های پژوهش

فرضیه	اندازه نمونه	مینیمم	ماکزیمم	جمع	میانگین		انحراف معیار	واریانس	چولگی		کشیدگی	
					میانگین	خطای استاندارد			میانگین	خطای استاندارد	میانگین	خطای استاندارد
فرضیه ۱	۱۸۰	۱,۵۰	۵,۰۰	۶۵۲,۵۰	۳,۶۲۵۰	۰,۵۲۰۹	۶۹۸۹۱	۰,۴۸۸	-۰,۲۲۰	۰,۱۸۱	-۰,۳۴۶	۰,۳۶۰
فرضیه ۲	۱۸۰	۲,۲۵	۴,۷۵	۶۳۱,۷۵	۳,۵۰۹۷	۰,۳۹۴۶	۵۲۹۴۲	۰,۲۸۰	-۰,۱۵۱	۰,۱۸۱	-۰,۳۴۶	۰,۳۶۰
فرضیه ۳	۱۸۰	۲,۲۰	۴,۶۰	۶۱۴,۴۰	۳,۴۱۳۳	۰,۳۴۴۴	۴۶۲۰۱	۰,۲۱۳	۰,۲۵۳	۰,۱۸۱	۰,۲۹۷	۰,۳۶۰
فرضیه ۴	۱۸۰	۱,۰۰	۵,۰۰	۶۱۸,۰۰	۳,۴۳۳۳	۰,۶۱۸۴	۸۲۹۶۲	۰,۶۸۸	-۰,۱۳۴	۰,۱۸۱	۱,۱۸۵	۰,۳۶۰
فرضیه ۵	۱۸۰	۲,۰۰	۱۰,۶۷	۶۹۶,۶۷	۳,۸۷۰۴	۰,۶۵۰۴	۸۷۲۶۴	۰,۷۶۲	۲,۴۰۶	۰,۱۸۱	۱۹,۳۱۴	۰,۳۶۰
فرضیه ۶	۱۸۰	۱,۷۵	۴,۲۵	۶۱۰,۲۵	۳,۳۹۰۳	۰,۳۴۱۸	۴۵۸۶۰	۰,۲۱۰	-۰,۵۱۳	۰,۱۸۱	۰,۶۴۴	۰,۳۶۰
فرضیه ۷	۱۸۰	۲,۰۰	۴,۳۳	۶۴۴,۰۰	۳,۵۷۷۸	۰,۴۳۴۴	۵۸۲۸۱	۰,۳۴۰	-۰,۴۰۳	۰,۱۸۱	-۰,۶۱۶	۰,۳۶۰
فرضیه ۸	۱۸۰	۲,۰۰	۴,۶۷	۶۳۷,۳۳	۳,۵۴۰۷	۰,۴۱۲۹	۵۵۳۹۳	۰,۳۰۷	-۰,۲۳۲	۰,۱۸۱	-۰,۴۵۹	۰,۳۶۰
فرضیه ۹	۱۸۰	۲,۰۰	۵,۰۰	۶۵۸,۰۰	۳,۶۵۵۶	۰,۴۹۴۱	۶۶۲۸۴	۰,۴۳۹	۰,۲۱۱	۰,۱۸۱	-۰,۳۵۱	۰,۳۶۰
فرضیه ۱۰	۱۸۰	۱,۵۰	۴,۵۰	۶۳۰,۵۰	۳,۵۰۲۸	۰,۴۲۷۰	۵۷۲۸۹	۰,۳۲۸	-۰,۳۴۹	۰,۱۸۱	۱,۳۲۳	۰,۳۶۰

نتیجه گیری و بحث:

تفکر تعاونی علاوه بر داشتن آثار اقتصادی، دارای آثار مثبت فرهنگی و اجتماعی نیز هست. همکاری واداشتن احساس مسئولیت در گرو داشتن تفکر تعاونی در جامعه است. فرهنگ سازی و پرورش مدیران کارا و مشارکت تعاونیها در بخش های اقتصادی از جمله بورس از مهمترین مؤلفه ها برای توسعه بخش تعاون به شمار می رود. در شرایط فعلی استنباط عمومی جامعه از شرکت های تعاونی تنها بهره مندی از کالاهای یارانه ای و کمک دولت است و چون ممکن است برخی موارد به این یارانه ها دسترسی پیدا نکنند. فکر می کنند، شرکت های تعاونی فلسفه و ماهیت وجودی خود را از دست داده یا بتدریج از دست می دهند. یکی از علل ناکامی بسیاری از شرکت های تعاونی نبود فرهنگ تعاون است و این به ناهنجاری های تاریخی ما برمی گردد. متأسفانه با وجود فرهنگ تعاون در اعتقادات ما، کارگروهی در جامعه ما خیلی پایین است. همچنین ریشه غالب مشکلات کشور چه در بخش تعاون و چه در سایر بخشها به ساختار مدیریتی بر می گردد. مدیریت باید کاملاً علمی شود. راه علمی شدن تصمیمات هم پذیرش گفتن، احترام به نخبگان و نظام کارشناسی است پس با این اوضاع دولت باید بخش تعاونی را تشویق به مشارکت در زمینه های مختلف اقتصادی از جمله بورس کند که می تواند عاملی اساسی برای بقا و پیشرفت تعاونی ها شود. با توجه به نتایج پژوهش جهت تسهیل حضور شرکت های تعاونی در بورس پیشنهاد می گردد که ساختار شرکت های تعاونی با توجه به ساختار بورس توسط کارشناسان خبره از هر دو سازمان مورد بررسی قرار گیرد تا براین اساس بتوان با تکیه بر نظرات کارشناسان این دو بخش راه حلی منطقی برای پذیرش تعاونیها در بورس فراهم نمود. همچنین باتوجه به اهمیت فعالیتهای تعاونیها در بخشهای اقتصادی و اهتمام بیشتر جهت تشویق مشارکتهای مردمی در شرکت های تعاونی متقاضی ورود به بورس از مدیران متخصص و کارآمد و آشنا به بورس استفاده گردد. در ضمن می توان برای نحوه تصمیم گیری در شرکت های تعاونی متقاضی پذیرش در بورس در مجامع عمومی و تصمیم گیریها و مباحث فنی مرتبط با شیوه کار فروش سهام تعاونیها بررسی کارشناسی صورت گرفته و راه حل های عملی جهت رفع موانع ارائه گردد و در این مسیر از سیستم های سخت افزاری و نرم افزاری مدرن و جدید رایانه ای جهت تبادل اطلاعات بین بورس و تعاون بهره گیری شود و این موضوع مستلزم هماهنگی و همکاری مناسب میان وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و سازمان بورس خواهد بود. از میان شرکتهای تعاونی نیز موضوع ورود شرکتهای سهامی عام از جمله تعاونیهای سهام عدالت استانی بعنوان گزینه نخست ورود تعاونیها به بورس مورد توجه ویژه قرار گیرد.

باتوجه به نوع خاص قوانین و مقررات حاکم بر تعاونیها موضوع تغییر برخی از مواد قانون تعاون و دستورالعملهای اجرایی این بخش مورد بررسی و تجدیدنظر قرار گرفته و ابهام و ایرادهای وارد شده به خرید و فروش سهام شرکت های تعاونی با تغییر در برخی قوانین موجود بر طرف گردد.

از جمله مسائل موجود در تعاونیها عدم شفافیت مالی شرکت های تعاونی متناسب با استاندارد های مالی بورس است که ضروری است برای رفع اشکال نظارت جامعتری از سوی وزارت تعاون بر نحوه عملکرد شرکتهای متقاضی ورود به بورس صورت پذیرفته و پیش از طرح سایر مسائل حسابرسی از آنها توسط موسسات معتبر مالی و حسابرسی انجام گیرد. در پایان می توان موضوع ایجاد بورس اختصاصی تعاون جهت غلبه بر موانع ورود شرکت های تعاونی به بورس اوراق بهادار پیشنهاد نمود.

به سایر پژوهشگران پیشنهاد می گردد در پژوهش های آینده هر کدام از موانع حضور شرکت های تعاونی به طور جداگانه مورد بررسی قرار داده و موضوع پژوهش در مناطق جغرافیای دیگر در کشور انجام گیرد و نتایج بدست آمده با این پژوهش مقایسه گردد. پیشنهاد می گردد موضوع پژوهش در خصوص بورس اختصاصی تعاون و مزایا و معایب آن بهمراه ارائه راهکارهای عملی برای تسهیل در روند بورسی شدن تعاونیهای سهامی عام مورد بررسی قرار گیرد.

منابع:

۱. آذر، عادل، مؤمنی، منصور، آمار و کاربرد آن در مدیریت، جلد دوم، انتشارات سمت، ۱۳۸۰.
۲. اصول و اندیشه های تعاون، معاونت تحقیقات، آموزش و ترویج وزارت تعاون
۳. بوکانان والیس راههای پیشرفت اقتصادی ترجمه فرهودی تهران، ۱۳۷۶.
۴. پویش، احمد، تعاونیها محور توسعه کشورهای جهان سوم (نقش تعاونیها در توسعه سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی کشورهای در حال توسعه)، مجموعه مقالات منتخب کنفرانس تعاون و اشتغال و توسعه، ۱۳۸۴.
۵. پی نو، یموند، مدیریت مالی، جلد دوم، دکتر علی جهانخانی و دکتر علی پارساییان، انتشارات سمت، ۱۳۷۴.
۶. پیرس، ترجمه خلیلی شورینی، س، ۱۳۷۷، برنامه ریزی و مدیریت استراتژیک، انتشارات یادواره کتاب، ۱۳۸۷.
۷. تحقیقات آموزش دفتر ترویج و توسعه مشارکت های مردمی، مجموعه مقالات اولین کارگاه بین المللی تعاونی های دانشگاهی تهران، خوشبین، ۱۳۸۷.
۸. تریولا، ماریو، آمار کاربردی، محمد صادق تهرانیان و ابوالقاسم بزرگ نیا، انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد، ۱۳۷۴.
۹. دفتر اطلاعات و آمار، گزارش کلان تعاونی، تهران انتشارات وزارت تعاون، ۱۳۸۸.
۱۰. دونانی، غلامحسین، بورس، سهام و نحوه قیمت گذاری سهام شرکت ها، انتشارات نخستین، چاپ اول، ۱۳۷۵.
۱۱. زاهدی محمد جواد، توسعه و نابرابری، تهران انتشارات مازیا، ۱۳۸۸.
۱۲. زاهدی، ش.، ۱۳۷۸، نقش سیستم های اطلاعاتی مدیریت و تکنولوژی اطلاعاتی در تصمیم گیری موثر، تهران، همایش نظام اداری و توسعه، ۱۳۸۷.
۱۳. زهرا برومند، مدیریت، تهران، دانشگاه پیام نور، ۱۳۸۰.
۱۴. شباهنگ، رضا، مدیریت مالی، جلد اول، سازمان حسابرسی، ۱۳۷۲.
۱۵. شیوانی، ع، ۱۳۸۶، اصول و سازماندهی و مدیریتی در تعاونی ها، تهران: انتشارات تعاون مرکزی، ۱۳۸۸.
۱۶. طالب مهدی، اصول و اندیشه های تعاونی، تهران دانشگاه تهران، ۱۳۷۸.
۱۷. عبدالله زاده، فرهاد، مدرس سبزواری، احمد، مدیریت مالی، جلد دوم، نشر پردازش، چاپ اول، ۱۳۷۳.
۱۸. قره باقیان مرتضی، اقتصاد رشد و توسعه جلد اول و دوم تهران نشر نی، ۱۳۹۸.
۱۹. قلی پور، علی، بررسی تأثیر سیاست های تقسیم سود و توزیع سهام جایزه بر ارزش سهام شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، تحقیقات مالی، شماره ۹ و ۱۰، ۱۳۸۴.
۲۰. ماهنامه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی تعاون سالهای ۱۳۸۴ - ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶.
۲۱. محمد علی فیض پور، مجموعه مقالات منتخب کنفرانس تعاون اشتغال و توسعه، یزد، دانشگاه، ۱۳۸۵.
۲۲. معاونت تحقیقات آموزش و ترویج، پیشرفت و توسعه تعاونی ها، چاپ اول، پایگان، ۱۳۸۳.
۲۳. موسوی، ا، ۱۳۷۵، مفاهیم گزارشگری مالی، نشریه سازمان حسابرسی، فصل ۵، ۱۳۸۹.
۲۴. یزدان پناه، ا، سیستم های اطلاعاتی مدیریت، تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی، ۱۳۷۷.

- 1- Easterby, Mark. (1994)., Evaluating Management ,development, Aldershot, Hamshire, Gower, 11-21.
- 2- Ikojiro, Nonaka and Hirotaka, T.(1995). The knowledge- creating company. New York: Oxford University Press, 124-128.
- 3- Orlikowski.W.(1996). Learning from notes.Organizational issues in groupware implementation. In knowledge management tools. Boston: Butterworth-Heinemann, 66-73.